

بررسی شیوه و چگونگی ارائه مطلوب خدمات بیمه کشاورزی

پژوهش موردی: استان خراسان رضوی^۱

دکتر ناصر شاهنوشی، علی عدالتیان، حمیده خاکسار آستانه

مریم رسولزاده و محمدرضا سوقندی*

چکیده

پذیرش بیمه کشاورزی، مانند هر نوآوری دیگری همواره از سوی تولیدکنندگان کشاورزی با مقاومت روبه‌رو شده است، بنابراین می‌باید برنامه‌های بیمه، هماهنگ با خواسته‌ها، نیازها و انتظارات کشاورزان باشد. هدف از این پژوهش، شناسایی و بررسی شیوه و چگونگی ارائه خدمات بیمه کشاورزی از ابعاد گوناگون است. بدین منظور از دیدگاه‌های 1000 نفر از افراد بیمه‌گذار مشغول به فعالیت در زمینه‌های زراعی، باغی و دامی و نیز نظرها و دیدگاه‌های 110 نفر از کارشناسان سازمانهای مختلف مرتبط با بیمه در استان خراسان رضوی استفاده شد. نتایج این پژوهش نشان داد، از نظر بیمه‌گذاران، نوسانهای درآمدی، باعث ایجاد انگیزه در آنها برای استفاده از خدمات بیمه می‌شود و در مقابل، اعطای وام انگیزه استفاده از خدمات بیمه را بالا نمی‌برد؛ اما چنانچه صندوق بیمه بتواند، میزان واقعی درآمد آنها را در هنگام پدید آمدن خطر تضمین کند، این اقدام، به افزایش انگیزه بیمه در آنها خواهد انجامید. همچنین به باور کارشناسان مورد بررسی، عوامل اقتصادی مهمترین عامل کم‌بیمگی به شمار می‌آید. پس از آن، عوامل انگیزشی، عوامل تسهیلاتی، رهبری افکار، عامل تنوع پوشش بیمه، عوامل اجتماعی، عوامل نظارتی، عوامل آموزشی - ترویجی، عوامل امنیتی و عوامل طبیعی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. مقایسه انواع بیمه نیز نشان می‌دهد، به ترتیب، انواع بیمه‌های تمام‌خطر، درآمدی و عملکردی بیش از بیمه‌های ارزش تولید، آب‌وهوایی، تک‌خطر و قیمت می‌تواند، رضایت بیمه‌گذاران را جلب کند. در زمینه شیوه و چگونگی واگذاری فعالیتهای بیمه‌گری به بخش خصوصی نیز، کارشناسان، به ترتیب: شرکتهای خدمات بیمه‌ای، کارگزاران حقیقی، کارگزاران حقوقی، شرکتهای تعاونی و تشکلهای مردمی را مناسب تشخیص داده‌اند.

کلیدواژه‌ها:

بیمه کشاورزی، نگرش، کم بیمگی، واگذاری، خدمات بیمه‌ای، انواع بیمه، استان خراسان رضوی.

بیمه و
کشاورزی

سال هفتم
شماره 25 و 26
1389

۱- این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی است که به سفارش صندوق بیمه کشاورزی انجام شده است.

* به ترتیب: دانشیار گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد، مدیر گروه خدمات بیمه‌ای خراسان رضوی، عضو هیئت علمی گروه پژوهشی اقتصاد جهاد دانشگاهی مشهد، عضو گروه پژوهشی اقتصاد جهاد دانشگاهی مشهد، کارشناس صندوق بیمه کشاورزی خراسان رضوی.

مقدمه

دولتها، به دلیل اهمیت بی اندازه بخش کشاورزی، همواره کوشیده‌اند، با برنامه‌های مختلف به گسترش و فراگیر ساختن بیمه در بین کشاورزان کمک کنند تا از یکسو، زمینه عدالت اجتماعی را برای آنها آماده کرده باشند و از سوی دیگر، بستر امنی برای تولیدات بیشتر و بهتر فراهم آورند. این در حالی است که پذیرش بیمه کشاورزی در جامعه روستایی، مانند هر نوآوری دیگری از سوی تولیدکنندگان محصولات کشاورزی، با مقاومت روبه‌رو می‌شود یا به کندی پیش می‌رود و فرایند آن زمانبر است. بنابراین از دیده جامعه شناسی روستایی، باید از هر نظر با احتیاط با آن برخورد کرد.

یکی از راههایی که می‌تواند در توسعه بیمه کشاورزی مؤثر باشد، هماهنگ و نزدیک کردن این برنامه‌ها با خواستها، نیازها و انتظارات کشاورزان است (1). بنابراین باید با پژوهشها و تحقیقات کافی در این زمینه، راه را برای مشارکت هرچه بیشتر کشاورزان در اینگونه برنامه‌ها فراهم کرد. از همین‌رو، تلاش برنامه‌های بیمه باید در راستای برآوردن انتظارات کشاورزان باشد تا در این صورت، کشاورزان رضایتمند از بیمه نیز، به نشر و گسترش آن در بین کشاورزان دیگر بپردازند. به طور کلی، مهمترین خطرهایی که کشاورزان با آنها روبه‌رو هستند، عبارت است از: قیمتها، آفتها، بیماریها و آب‌وهوا (3و5).

در نواحی مدیترانه‌ای، کشاورزان، آب‌وهوا را به دلیل طیف گسترده اثرهای منفی و جنبه‌های کنترل‌ناپذیری وقایع طبیعی، مهمترین منبع ریسک می‌دانند. در میان ریسکهای طبیعی، خشکسالی، به دلیل دوره زمانی طولانی و گستره فضایی تأثیرگذار بر آن، زیانبارترین ریسک است. اثرهای زیانبار خشکسالی در اسپانیا 10 برابر سیل تخمین زده شده است (4). از همین‌رو، کشاورزان، برای کاهش ریسکهای آب‌وهوایی، روشهایی همچون انتخاب محصولات بهینه، تنوع کشت و مدیریت کشت را برمی‌گزینند. برنامه‌های بیمه محصولات کشاورزی، گزینه دیگری برای مدیریت ریسک آب‌وهوایی در اختیار کشاورزان قرار می‌دهد (5 و 6 و 7). هارداکر¹ و همکاران (2004) در پژوهشی، با استفاده از روش برنامه‌ریزی تارگت موتاد، نوع

بهینه بیمه را برای دو مزرعه نماینده بیمه بادام در ایالت آلاباما در آمریکا تعیین کرده‌اند، انواع گزینه‌های وارد شده در برنامه، دربردارنده فعالیت‌های بیمه شده با بیمه تمام‌خطر و برای محصول و بیمه درامدی با سطوح پوششی بیمه‌ای متفاوت بوده است. نتایج این پژوهش نشان داد که برای یکی از مزارع، گزینه بدون بیمه، کاهش ریسک را در پی داشته و برای دیگری، حرکت به سوی سطوح پوششی بیشتر، کاهش ریسک بوده است. همچنین، مطالعه اکساز و ازکان¹ (2005) نشان می‌دهد، برنامه‌های بیمه سنتی کشاورزی، به دلیل هزینه بالای اداری، انتخاب ناسازگار و مخاطره‌های اخلاقی، به شکست مالی می‌انجامد و تاکنون هیچ‌یک از برنامه‌های بیمه کشاورزی در دنیا به طور کامل نتوانسته است، غرامت‌های پرداختی و هزینه‌های اداری خود را با جمع‌آوری حق بیمه پوشش دهد.

در این زمینه اسمیت و بانکت² (1996) نیز در تحقیقی، با هدف بررسی تقاضای بیمه محصولات کشاورزی از سوی گندمکاران ایالت مونتانا آمریکا، پس از بررسی متغیرهای تأثیرگذار بر مشارکت کشاورزان در طرح خرید بیمه محصولات کشاورزی و میزان سطح پوشش بیمه‌ای، متغیرهایی همچون میزان تحصیلات کشاورزان، سابقه خطر، میزان بدهی به مؤسسه‌های اعتباری و بانکها، نوسانهای میزان محصول تولیدی و نرخ بیمه را در مشارکت کشاورزان در طرح بیمه گندم شناسایی و بررسی کرده‌اند.

در همین راستا، با توجه به آنچه گفته شد، این پژوهش نیز، با هدف شناسایی چگونگی ارائه خدمات بیمه کشاورزی از ابعاد گوناگون، صورت گرفته و به نظرخواهی از کارشناسان و بیمه‌گذاران در این زمینه، بویژه در زمینه چگونگی فعالیت صندوق بیمه کشاورزی و بررسی شاخصهای مرتبط با عملکرد آن، پرداخته است.

روشها و ابزارهای پژوهش

در این پژوهش، شیوه جمع‌آوری آمار و اطلاعات از نوع پیمایشی است؛ بدین ترتیب که بخشی از نمونه آماری، در برگرفته کارشناسان سازمانهای مختلف مرتبط با بیمه محصولات کشاورزی، و بخشی از نمونه، در بردانده بیمه‌گذاران فعال در زمینهای زراعت، باغبانی و دامداری است. برای نمونه‌گیری نیز، روش دو مرحله‌ای خوشه‌ای به کار رفته است. خوشه‌ها در این پژوهش، شهرستانهای مختلف استان خراسان رضوی است و بیمه‌گذاران واحدهای زراعی، باغی و دامی در شهرستانهای مورد نظر به طور تصادفی انتخاب شده‌اند. حجم نمونه نیز، بر اساس دیدگاه کوکران، بیش از 1000 در نظر گرفته شد که در گروه زارعان بیمه‌گذار 503 نمونه، در گروه باغداران 250 نمونه و در گروه دامداران 270 نمونه به دست آمد. تعداد کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی، بانک کشاورزی و صندوق بیمه کشاورزی نیز که از آنها نظرخواهی شده، 110 نفر بوده است.

همچنین برای تجزیه و تحلیل نتایج، از آماره‌های میانگین و انحراف معیار و نیز از آزمون خدو استفاده شد. این آزمون زمانی به کار می‌رود که پژوهشگر بخواهد، توزیع نسبت مقادیر یک متغیر در رده‌های مختلف را با توزیعی از پیش تعیین شده، همسنجی یا مقایسه کند.

فصلنامه
پژوهشی

نتایج و بحث

چنانکه پیشتر نیز گفته شد، هدف از این پژوهش، بررسی شیوه و چگونگی فعالیت صندوق بیمه کشاورزی از دیدگاه کارشناسان و بیمه‌گذاران و بررسی برخی شاخصهای مرتبط با عملکرد این صندوق است. از جمله این موارد می‌توان به تأثیرگذاری صندوق بیمه کشاورزی بر شاخصهای عمده اقتصادی بیمه‌گذاران، انگیزه بیمه‌گذاران از بیمه محصولات، تطبیق و هماهنگی انتظارات کشاورزان با هدفهای صندوق بیمه، کم‌بیمگی و عوامل مؤثر بر آن، انواع بیمه و چگونگی واگذاری فعالیتهای بیمه‌ای به بخش خصوصی، اشاره داشت.

1- بررسی تأثیر بیمه محصولات کشاورزی بر شاخصهای عمده اقتصادی بیمه‌گذاران

در این زمینه، نخست به بررسی تأثیر بیمه محصولات کشاورزی بر شاخصهای عمده اقتصادی بیمه‌گذاران پرداخته شده است. شاخصهای مورد بررسی نیز در بردارنده: میزان تولید و عملکرد محصول، افزایش کارایی و بهره‌وری واحد تولیدی، کاهش ریسک تولید، جبران خسارت و پایداری اقتصادی خانوار بیمه‌گذار بوده است. بدین منظور از کارشناسان مورد بررسی، نظرخواهی انجام گرفته که نتایج آن در جدول شماره 1 ارائه شده است.

جدول شماره 1: درصد توزیع نظرها و دیدگاههای کارشناسان در زمینه تأثیر فعالیت

سندوق بیمه بر شاخصهای عمده اقتصادی واحدهای تولیدی

شاخص	اصلاً	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	بی پاسخ	آماره خی دو	سطح معنیداری
میزان تولید و عملکرد محصولات	9	8/1	18/91	39/63	18/02	1/8	4/5	6/37	0/012
کارایی و بهره‌وری واحد تولیدی	0/9	8/1	20/72	28/82	32/43	3/6	5/4	14/18	0/00
کاهش ریسک تولید	0	0/9	9	37/83	33/33	13/51	5/4	65/61	0/00
جبران خسارت	0	1/8	13/51	41/44	19/82	20/72	2/7	50/70	0/00
پایداری اقتصادی خانوار بیمه‌گذار	0/9	6/3	7/2	54/94	26/17	8/1	5/4	50/75	0/00

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

بر پایه نتایج به دست آمده، 60 درصد از کارشناسان مورد بررسی، بر این باورند که بیمه محصولات کشاورزی، تأثیری مثبت بر افزایش میزان تولید و عملکرد محصولات داشته است. با توجه به معنیداری آماره خی دو، این نتیجه با اطمینان 90 درصد، تعمیم پذیر به کل کارشناسان مرتبط با موضوع در استان است.

به دیگر سخن، فعالیت صندوق بیمه کشاورزی، باعث بهبود در تولید و عملکرد محصولات کشاورزی است. همچنین حدود 65 درصد از کارشناسان مورد بررسی، تأیید کردند که بیمه محصولات کشاورزی، اثر مثبتی بر بهبود کارایی و بهره‌وری واحدهای تولیدی می‌گذارد.

با توجه به آماره خی دو محاسباتی، با اطمینان 99 درصد، کارشناسان مربوط در استان براین باورند که کارایی و بهره‌وری واحد تولیدی می‌تواند بر اثر بیمه محصولات کشاورزی افزایش یابد. در مورد شاخص ریسک تولید نیز، به باور 85 درصد از کارشناسان مورد بررسی، بیمه محصولات کشاورزی، موجب کاهش ریسک تولید می‌شود.

با توجه به معنیدار بودن آماره خی دو می‌توان گفت، با اطمینان 99 درصد، همه کارشناسان در این مورد، هم نظر هستند که بیمه محصولات کشاورزی از ریسک تولید می‌کاهد.

به همین ترتیب، 82 درصد از کارشناسان مورد بررسی بر این باورند که بیمه محصولات کشاورزی توانسته است، خسارت در واحدهای خسارت دیده را جبران کند.

با توجه به معنیدار بودن آماره خی دو نظرهای کارشناسان مورد بررسی در این زمینه نیز، با اطمینان 99 درصد، تعمیم پذیر به کل کارشناسان استان است.

سر انجام اینکه، به باور 80 درصد از کارشناسان مورد بررسی، بیمه محصولات کشاورزی، موجب پایداری وضعیت اقتصادی خانوارهای بیمه‌گذاران می‌شود.

در اینجا نیز، با اطمینان 99 درصد، این نتیجه را می‌توان به کل جامعه آماری کارشناسان مربوط در استان تعمیم و گسترش داد.

در مجموع، بر اساس نظرها و دیدگاههای کارشناسان مربوط، می‌توان گفت، بیمه محصولات کشاورزی، در درجه نخست، از ریسک تولید می‌کاهد. سپس، باعث جبران خسارت، پایداری وضعیت اقتصادی خانوارهای بیمه‌گذاران، بهبود کارایی و بهره‌وری واحد

تولیدی و سرانجام، افزایش میزان تولید و عملکرد محصولات می‌شود. بنابراین در بین شاخصهای اقتصادی پیشگفته، کاهش ریسک تولید، بیشترین تأثیر مثبت بیمه محصولات کشاورزی به شمار می‌آید.

2- بررسی دیدگاهها و نظرهای بیمه‌گذاران در زمینه انگیزه و شرایط بیمه محصولات از

سوی آنها

داده‌های جدول شماره 2، نظرها و دیدگاههای زارعان، باغداران و دامداران بیمه‌گذار مورد بررسی را پیرامون انگیزه آنها برای بیمه تولیدات واحد خود نشان می‌دهد.

بدین ترتیب که پاسخهای دو پرسش: «آیا نوسانهای درامدی باعث ایجاد انگیزه در شما برای بیمه کردن واحد خود می‌شود؟» و «آیا درآمدهای شما هزینه‌های واحد را پوشش می‌دهد؟» عوامل نگرشی تولیدکنندگان کشاورزی را در زمینه بیمه نشان می‌دهد و پرسش دیگر، «اگر بیمه میزان واقعی درآمد شما را تضمین کند آیا انگیزه شما برای بیمه کردن واحد خود افزایش می‌یابد؟» عامل سازمانی تأثیرگذار بر پذیرش بیمه است و با عملکرد صندوق بیمه کشاورزی ارتباط دارد.

پرسش «آیا گرفتن وام، بر پرداخت حق بیمه شما تأثیر داشته است؟» نیز، تأثیر عامل ساختاری بخش کشاورزی را بر پذیرش بیمه از سوی تولیدکنندگان این بخش، نمایان می‌سازد.

نتایج و یافته‌های پژوهش نشان داد، زارعان، باغداران و دامداران بیمه‌گذار مورد بررسی، بر این باورند که درآمدهای آنها هزینه‌های واحد را پوشش می‌دهد.

از سویی، نوسانهای درامدی به ایجاد انگیزه در آنها برای استفاده از خدمات بیمه نینجامیده است. اعطای وام نیز سبب افزایش انگیزه استفاده از خدمات بیمه نشده؛ اما چنانچه صندوق بیمه بتواند میزان واقعی درآمد آنها را در هنگام پدیدآمدن خطر تضمین کند، این اقدام، انگیزه بیمه کردن را در آنها افزایش خواهد داد. بر اساس نتایج آزمونهای آماری، تنها،

نظریات بیمه‌گذاران مورد بررسی در زمینه پوشش هزینه‌های واحد از راه درآمدها را نمی‌توان به کل بیمه‌گذاران استان در واحدهای دامی تعمیم داد.

به همین ترتیب در هر سه گروه زارعان، باغداران و دامداران استان، عامل نوسانهای درامدی از جمله مهمترین دلایل برای ایجاد انگیزه در تولیدکنندگان کشاورزی به منظور بیمه واحد خود است. این موضوع، اهمیت بیمه درامدی را در میان انواع بیمه محصولات کشاورزی نشان می‌دهد.

در زمینه تأثیر اعطای وام بر انگیزه برای پذیرش بیمه نیز، دیدگاه و نظر تمامی گروههای مورد بررسی، منفی است؛ به دیگر سخن، عامل اعطای وام که از عوامل ساختاری مؤثر بر پذیرش بیمه است، از نظر همه زارعان، باغداران و دامداران بیمه‌گذار در استان خراسان رضوی، در شمار عوامل ایجادکننده انگیزه در آنها برای بیمه کردن واحد خود، نبوده است.

این در حالی است که عامل سازمانی تضمین درآمد واقعی تولیدکنندگان کشاورزی از سوی صندوق بیمه، از نظر هر سه گروه زارعان، باغداران و دامداران استان خراسان رضوی، عامل مهم و مؤثر در ایجاد انگیزه برای بیمه کردن واحد، به شمار می‌آید.

جدول شماره 2: درصد توزیع دیدگاههای زارعان، باغداران و دامداران
مورد بررسی، در زمینه انگیزه بیمه کردن تولیدات

نوع بهره‌بردار	پوششها	اصلاً	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	بی پاسخ	آماره‌های دو	سطح معنیداری
زارعان	آیا نوسانهای درآمدی باعث ایجاد انگیزه در شما برای بیمه کردن واحد خود می‌شود؟	5/96	4/57	11/53	32/60	31/01	9/54	4/77	137/889	0/000
	آیا درآمدهای شما هزینه‌های واحد را پوشش می‌دهد؟	5/76	8/15	21/07	48/11	11/72	1/19	3/97	35/53	0/000
	اگر بیمه میزان واقعی درآمد شما را تضمین کند، آیا انگیزه شما برای بیمه کردن واحد خود افزایش می‌یابد؟	1/78	2/38	7/15	19/68	36/58	30/01	2/38	289/468	0/000
	آیا گرفتن وام بر روی پرداخت حق بیمه شما تأثیر داشته است؟	30/41	8/94	18/09	18/68	10/13	5/56	8/15	29/126	0/000

بیمه و کشاورزی

سال هفتم
شماره 25 و 26
1389

ادامه جدول شماره 2

نوع بهره‌بردار	پرسشها	اصلاً	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	بی پاسخ	آماره خی دو	سطح معنیداری
باغداران	آیا نوسانهای درامدی باعث ایجاد انگیزه در شما برای بیمه کردن واحد خود می‌شود؟	6/4	8	16/8	38	21/6	2/4	6/8	25/446	0/000
	آیا درآمدهای شما هزینه‌های واحد را پوشش می‌دهد؟	2/8	13/2	25/6	45/6	10	2	0/8	6/452	0/011
	اگر بیمه میزان واقعی درآمد شما را تضمین کند، آیا انگیزه شما برای بیمه کردن واحد خود افزایش می‌یابد؟	2/4	4	12/8	18	33/2	27/6	2	90/616	0/000
	آیا گرفتن وام بر روی پرداخت حق بیمه شما تأثیر داشته است؟	23/2	18/4	18/8	20/8	6/8	2/8	9/2	24/78	0/000

فصلنامه پژوهشی

ادامه جدول شماره 2

نوع بهره‌بردار	پرسشها	اصلاً	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	بی پاسخ	آماره خی دو	سطح معنیداری
دامداران	آیا نوسانهای درآمدی باعث ایجاد انگیزه در شما برای بیمه کردن واحد خود می‌شود؟	10/74	13/70	14/81	29/62	22/22	6/66	2/22	10/242	0/001
	آیا درآمدهای شما هزینه‌های واحد را پوشش می‌دهد؟	7/40	13/70	23/70	40	11/85	1/85	1/48	2/165	0/141
	اگر بیمه میزان واقعی درآمد شما را تضمین کند، آیا انگیزه شما برای بیمه کردن واحد خود افزایش می‌یابد؟	2/96	2/96	9/25	13/33	35/55	35/18	0/74	129/09	0/000
	آیا گرفتن وام بر روی پرداخت حق بیمه شما تأثیر داشته است؟	35/18	12/22	14/07	19/25	7/40	3/70	8/14	28/452	0/000

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

بیمه و کشاورزی

سال هفتم
شماره 25 و 26
1389

پندار یا تصور ذهنی کشاورزان در مورد نقش صندوق بیمه، با هدفهای اولیه ایجاد این صندوق متفاوت است. هدف از انجام این بخش از پژوهش، بررسی نگرش بیمه‌گذاران پیرامون صندوق بیمه کشاورزی بوده و بنابراین از کارشناسان در این زمینه، نظرخواهی انجام گرفته که نتایج آن در جدول شماره 3 آمده است.

جدول شماره 3: دیدگاهها و نظرهای کارشناسان پیرامون نگرش بیمه‌گذاران به صندوق بیمه کشاورزی

موضوع پرسش	فراوانی	درصد
نهادی برای جبران خسارتهای وارد شده به کشاورزان	76	68/4
ابزار حمایت مالی برای افزایش رفاه تولیدکننده	22	20
ابزاری برای مدیریت ریسک و کاهش ریسک تولیدی	21	19

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

فصلنامه
پژوهشی

بر پایه نتایج به دست آمده، نزدیک به 68/4 درصد از کارشناسان مورد بررسی، براین باورند که بیمه‌گذاران، صندوق بیمه کشاورزی را نهادی برای جبران خسارات وارد شده می‌دانند و حدود 20 درصد از آنها، این صندوق را به عنوان ابزار حمایت مالی برای افزایش رفاه و 19 درصد نیز، آن را به عنوان ابزاری برای مدیریت ریسک و کاهش ریسک تولیدی می‌انگارند. به دیگر سخن، اغلب بیمه‌گذاران، پندار یا تصور درستی از وظایف صندوق بیمه ندارند، زیرا بر این باورند که وظیفه صندوق بیمه، تنها جبران خسارت وارد آمده به آنهاست و تعداد کمی از آنها صندوق بیمه را ابزاری برای مدیریت ریسک و کاهش ریسک تولیدی می‌دانند. این امر نمایانگر مخدوش شدن نقش صندوق بیمه کشاورزی در میان بیمه‌گذاران است.

همچنین، از کارشناسان مورد بررسی، پیرامون میزان موفقیت صندوق بیمه کشاورزی در زمینه تطبیق و هماهنگی انتظارات کشاورزان با هدفهای بیمه طی سالهای اخیر، نظرخواهی انجام گرفت که نتایج آن در جدول شماره 4 ارائه شده است.

جدول شماره 4: درصد توزیع دیدگاهها و نظرهای کارشناسان پیرامون میزان موفقیت صندوق بیمه در زمینه تطبیق انتظارات کشاورزان با هدفهای صندوق

اصلاً	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	آماره خی‌دو	سطح معنیداری
0/9	6	19	54	17	2/7	25/30	0/00

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

بر پایه یافته‌های پژوهش، حدود 74 درصد از کارشناسان مورد بررسی، براین باورند که عملکرد کنونی صندوق بیمه توانسته است، انتظارات کشاورزان را با هدفهای صندوق بیمه منطبق کند. از همین رو، با توجه به مقدار آماره خی‌دو می‌توان گفت، بنا بر نظر همه کارشناسان مربوط، صندوق بیمه کشاورزی طی سالهای اخیر توانسته است، انتظارات کشاورزان را با هدفهای صندوق بیمه، هماهنگ سازد.

**بیمه و
کشاورزی**

سال هفتم
شماره 25 و 26
1389

3- بررسی علت‌های کم‌بیمگی، انواع بیمه پیشنهادی و چگونگی واگذاری عملیات بیمه‌گری به بخش خصوصی

از آنجا که یکی از مهمترین شاخصهای تعیین عملکرد صندوق بیمه کشاورزی، میزان استقبال کشاورزان از بیمه است، در اینجا عوامل مؤثر بر کم‌بیمگی از دیدگاه کارشناسان، مورد بررسی قرار گرفته و نتایج آن در جدول شماره 5 آمده است.

به باور حدود 58 درصد از کارشناسان مورد بررسی، عوامل اقتصادی، مهمترین عامل کم‌بیمگی به شمار می‌آید. نزدیک به 54 درصد از کارشناسان نیز، بر این باورند که عوامل انگیزشی، موجب کم‌بیمگی می‌شود. عوامل تسهیلاتی بیمه، رهبری افکار، عامل تنوع پوشش بیمه، عوامل اجتماعی، عوامل نظارتی، عوامل آموزشی - ترویجی، عوامل امنیتی و عوامل طبیعی در رده‌های بعدی عوامل ایجاد کننده کم‌بیمگی از نظر کارشناسان، قرار گرفتند. بنابراین، مهمترین عامل کم‌بیمه‌گی از دیدگاه کارشناسان، عوامل اقتصادی و انگیزشی، و کم‌اهمیت ترین این عوامل، از نوع امنیتی و طبیعی است.

جدول شماره 5: دیدگاهها و نظرهای کارشناسان پیرامون عوامل مؤثر بر کم‌بیمه‌گی

عوامل	فراوانی	درصد	عوامل	فراوانی	درصد
عوامل اقتصادی	64	57/66	عوامل اجتماعی	41	36/94
عوامل انگیزشی	60	54/05	عوامل نظارتی	39	35/13
عوامل تسهیلاتی بیمه	54	48/64	عوامل آموزشی - ترویجی	38	34/23
رهبری افکار	46	41/44	عوامل امنیتی	33	29/73
عامل تنوع پوشش بیمه	42	37/84	عوامل طبیعی	30	27/03

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

از دیگر عوامل استقبال کشاورزان از بیمه محصولات کشاورزی، نوع بیمه ارائه شده است که این عامل نیز، مورد بررسی قرار گرفته است. داده‌های جدول شماره 6، دیدگاهها و نظرهای کارشناسان در زمینه انواع بیمه پیشنهادی را برای جلب رضایت بیمه‌گذاران نمایان می‌سازد. بر پایه این داده‌ها، حدود 37 درصد از کارشناسان بر این باورند که بیمه تمام خطر می‌تواند به عنوان گزینه‌ای برای جلب رضایت بیشتر بیمه‌گذاران مطرح شود. بیمه درامدی نیز، به باور 33 درصد از کارشناسان، مورد اقبال و پذیرش بیمه‌گذاران قرار گرفته است. پس از آن به ترتیب: بیمه‌های عملکردی، ارزش تولید، آب‌وهوایی، تک‌خطر و قیمت، می‌توانند رضایت بیمه‌گذاران را جلب کنند. بنابراین از دیدگاه کارشناسان، بیمه‌های تمام‌خطر، درامدی و عملکردی، می‌توانند بیش از بیمه‌های ارزش تولید، آب‌وهوایی، تک‌خطر و قیمت، مورد استقبال و رضایت بیمه‌گذاران قرار گیرند.

جدول شماره 6: نظرهای کارشناسان پیرامون انواع بیمه پیشنهادی برای جلب رضایت بیمه‌گذاران

نوع بیمه	فراوانی	درصد	نوع بیمه	فراوانی	درصد
بیمه تمام‌خطر	41	36/93	بیمه آب‌وهوایی	9	8/1
بیمه درامدی	37	33/33	بیمه تک‌خطر	6	5/4
بیمه عملکردی	26	23/42	بیمه قیمت	5	4/5
بیمه ارزش تولید	11	9/9			

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

از آنجا که واگذاری فعالیتهای بیمه‌ای به بخش خصوصی و چگونگی این فرایند، باعث بهبود عملکرد صندوق بیمه می‌شود، در ادامه، به بررسی شیوه و چگونگی واگذاری عملیات بیمه‌گری به بخش خصوصی از دیدگاه کارشناسان پرداخته شده است.

نتایج به دست آمده در این زمینه نشان می‌دهد، حدود 54 درصد از کارشناسان بر این باورند که واگذاری عملیات بیمه‌گری به شرکتهای خدمات بیمه‌ای، کارآمدترین روش واگذاری است. باور 38/7 درصد از کارشناسان نیز، به استفاده از کارگزاران حقیقی است و 32/43 درصد استفاده از کارگزاران حقوقی، 22/5 درصد به شرکتهای تعاونی و 20 درصد هم به استفاده از تشکلهای مردمی باورداشته‌اند. براین اساس، از دیدگاه اغلب کارشناسان مورد بررسی، واگذاری عملیات بیمه‌گری به شرکتهای خدمات بیمه‌ای، کارآمدترین نوع واگذاری به شمار می‌رود و تشکلهای مردمی، از پایین‌ترین میزان کارآمدی در میان روشهای واگذاری، برخوردار است.

بیمه و کشاورزی

سال هفتم
شماره 25 و 26
1389

جدول شماره 7: بررسی چگونگی واگذاری عملیات بیمه‌گری به بخش خصوصی از دید کارشناسان

بخش خصوصی	فراوانی	درصد	بخش خصوصی	فراوانی	درصد
شرکتهای خدمات بیمه‌ای	60	54/05	شرکتهای تعاونی	25	22/52
استفاده از کارگزاران حقیقی	43	38/73	تشکلهای مردمی	22	19/82
استفاده از کارگزاران حقوقی	36	32/43	دیگر	2	1/8

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

در نهایت، میزان موفقیت صندوق بیمه در واگذاری فعالیتهای کارگزاری بیمه به بخش خصوصی نیز، از دیدگاه کارشناسان، مورد بررسی قرار گرفته است. چنانکه داده‌های جدول شماره 8 هم نشان می‌دهد، حدود 68 درصد از کارشناسان بر این باورند که واگذاری فعالیتهای کارگزاری بیمه به بخش خصوصی موفق بوده است. با توجه به معنیداری آماره خدو، این نتیجه با اطمینان 99 درصد، تعمیم‌پذیر به کل جامعه بوده، بدین معنی که این واگذاری به شیوه موفقیت آمیزی، صورت گرفته است.

جدول شماره 8: بررسی میزان موفقیت صندوق بیمه در واگذاری فعالیتهای کارگزاری به بخش خصوصی از دیدگاه کارشناسان

اصلاً	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	بی پاسخ	آماره خی دو	سطح معنیداری
0/9	5/4	11/71	37/84	22/52	8/10	13/51	32/667	0/000

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

4- بررسی عملکرد نهادهای تأثیرگذار بر فرایند بیمه کشاورزی

از آنجا که در مراحل تولید محصولات کشاورزی، سازمانها و اداره‌های مختلفی از جمله، سازمان جهاد کشاورزی، شرکت سهامی آب منطقه‌ای، اداره کل دامپزشکی و بانک کشاورزی، بر تولید اثر می‌گذارند، از همین رو، عملکرد هرکدام از آنها نیز به عنوان یک نهاد مکمل تولید، بر ریسک تولید مؤثر خواهد بود؛ بنابراین عوامل خارجی برگرفته از عملکرد این سازمانها، نقش مهمی در فعالیت صندوق بیمه خواهد داشت. در همین راستا، در پژوهش پیش رو، از کارشناسان، پیرامون عوامل بیرونی تأثیرگذار بر عملکرد صندوق بیمه کشاورزی، نظرخواهی انجام گرفت (جدول شماره 9).

جدول شماره 9: نهادهای تأثیرگذار بر عملکرد صندوق بیمه

کشاورزی از دیدگاه کارشناسان

نهاد	فراوانی	درصد	نهاد	فراوانی	درصد
بانک کشاورزی	88	79/2	شرکت سهامی آب منطقه‌ای	29	26/1
سازمان جهاد کشاورزی	67	60/3	بی پاسخ	2	1/8
اداره کل دامپزشکی	42	38			

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

چنانکه داده‌های جدول شماره 9 نیز نشان می‌دهد، 79/2 درصد از کارشناسان مورد بررسی، بر این باورند که عملکرد بانک کشاورزی بر فعالیت صندوق بیمه مؤثر است یا به دیگر سخن، عملکرد صندوق بیمه کشاورزی، بشدت از آن تأثیر می‌گیرد. در جایگاه دوم سازمانهای تأثیرگذار بر عملکرد صندوق بیمه، سازمان جهاد کشاورزی جای دارد که به باور 60/3 درصد از کارشناسان، نقش بسزایی بر عملکرد صندوق بیمه دارد. اداره کل دامپزشکی سومین نهاد تأثیرگذار بر عملکرد صندوق بیمه و جایگاه آخر، مربوط به شرکت سهامی آب منطقه‌ای است. در مجموع بر اساس نظر کارشناسان، تأثیرگذارترین نهادها و سازمانها بر عملکرد صندوق بیمه کشاورزی، به ترتیب، بانک کشاورزی، سازمان جهاد کشاورزی و اداره کل دامپزشکی است.

با توجه به اهمیت سازمان جهاد کشاورزی و اداره کل دامپزشکی به عنوان نهادهای تأثیرگذار بر فعالیتهای صندوق بیمه کشاورزی، در زمینه چگونگی عملکرد این نهادها پیرامون بیمه محصولات کشاورزی از بیمه‌گذاران نظرخواهی شد که نتایج آن در جدولهای شماره 10، 11 و 12 آمده است. عملکرد سازمان جهاد کشاورزی و اداره کل دامپزشکی نیز از راه عملکرد کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی در زمینه اطلاع‌رسانی از شیوه و زمان انجام بیمه محصولات و مسائل فنی کشت و نیز، شیوه و زمان توزیع نهاده‌ها (کود، سم و بذر و مانند آن) سنجیده شده است.

نتایج نشان می‌دهد، از دیدگاه زارعان مورد بررسی، سازمان جهاد کشاورزی استان، در زمینه شیوه و زمان توزیع نهاده‌ها (کود و بذر و سم و مانند آن) موفق نبوده و نتوانسته است رضایت آنها را فراهم کند. البته آزمون این فرضیه نشان می‌دهد، نتیجه به دست آمده از نمونه آماری، تعمیم‌پذیر به کل جامعه زارعان بیمه‌گذار استان نیست؛ اما این سازمان، در مورد اطلاع‌رسانی از چگونگی و زمان بیمه کردن محصولات، ارائه رقم بذر مناسب و اطلاع‌رسانی مسائل فنی کشت، موفق عمل کرده است. نتایج آزمونهای آماری نشان می‌دهد، نظرهای زارعان مورد بررسی، در زمینه اطلاع‌رسانی از چگونگی و زمان بیمه کردن محصولات، ارائه رقم مناسب بذر و اطلاع‌رسانی پیرامون مسائل فنی کشت، با اطمینان 99 درصد، تعمیم‌پذیر به کل جامعه زارعان بیمه‌گذار استان خراسان رضوی است.

جدول شماره 10: درصد توزیع نظرهای بیمه‌گذاران واحدهای زراعی در زمینه عملکرد

سازمان جهاد کشاورزی در استان خراسان رضوی

پرسشها	اصلاً	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	بی پاسخ	آماره خی دو	سطح معنیداری
عملکرد کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی در زمینه اطلاع‌رسانی از چگونگی و زمان بیمه محصولات	11/13	11/72	14/31	35/38	17/49	6/56	3/37	25.811	0/000
شیوه و زمان توزیع نهاده‌ها (کود، سم و بذر و ...) از سوی سازمان جهاد کشاورزی	13/71	15/70	19/48	32/60	11/92	2/78	3/77	0/132	0/716
رقم بذر ارائه شده از سوی سازمان جهاد کشاورزی	7/35	11/33	16/69	37/97	17/89	3/18	5/56	293/81	0/000
اطلاع‌رسانی کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی در زمینه مسائل فنی کشت	6/75	8/94	14/51	40/75	19/68	4/17	5/16	62.744	0/000

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

فصلنامه
پژوهشی

جدول شماره 11: درصد توزیع نظرهای بیمه‌گذاران در واحدهای باغی، پیرامون عملکرد سازمان جهاد کشاورزی در استان خراسان رضوی

پرسشها	اصلاً	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	بی پاسخ	آماره خی‌دو	سطح معنیداری
عملکرد کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی در زمینه اطلاع‌رسانی از چگونگی و زمان بیمه محصولات	7/6	9/6	9/6	35/6	15/6	9/6	12/4	32/991	0/000
شیوه و زمان توزیع نهاده‌ها (کود، سم و بذر و ...) از سوی سازمان جهاد کشاورزی	8/4	16/8	26	32/8	10/4	3/6	2	0/494	0/482
اطلاع‌رسانی کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی در زمینه با مسائل فنی کشت	7/6	8/4	1/4 22	36/8	17/6	5/2	2	11/465	001/0

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

بیمه و
کشاورزی

سال هفتم
شماره 25 و 26
1389

همچنین، از نظر باغداران مورد بررسی، سازمان جهاد کشاورزی استان توانسته است، رضایت آنها را در مورد اطلاع‌رسانی از چگونگی و زمان بیمه کردن محصولات و مسائل فنی کشت جلب کند؛ اما در زمینه شیوه و زمان توزیع نهاده‌ها، موفق نبوده است. در اینجا نیز، بر اساس آزمونهای آماری، نتایج به دست آمده از نمونه، در مورد اطلاع‌رسانی از چگونگی و زمان بیمه کردن محصولات و مسائل فنی کشت، تعمیم‌پذیر به کل باغداران استان خراسان رضوی است، اما در زمینه نظرخواهی پیرامون شیوه و زمان توزیع نهاده‌ها، نتیجه را نمی‌توان به کل باغداران تعمیم داد.

در این راستا، نتایج نظرخواهی از دامداران مورد بررسی از عملکرد سازمان جهاد کشاورزی و سازمان دامپزشکی استان خراسان رضوی نیز، نشان‌دهنده رضایت آنها از چگونگی و زمان توزیع واکسن و دارو از سوی سازمان دامپزشکی و اطلاع‌رسانی کارشناسان دامپزشکی در زمینه مسائل فنی و فعالیتهای پیشگیرانه و نیز، اطلاع‌رسانی کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی از چگونگی بیمه کردن دامها بوده است.

نتایج آزمونهای آماری نشان می‌دهد، نظرخواهی از دامداران مورد بررسی، پیرامون شیوه و زمان توزیع واکسن و دارو از سوی سازمان دامپزشکی، با اطمینان 99 درصد، و اطلاع‌رسانی کارشناسان دامپزشکی در مورد مسائل فنی و فعالیتهای پیشگیرانه، با اطمینان 90 درصد، تعمیم‌پذیر به کل جامعه دامداران بیمه‌گذار استان خراسان رضوی است؛ اما در زمینه اطلاع‌رسانی کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی، پیرامون چگونگی و زمان بیمه کردن دامها، نتایج را نمی‌توان به کل جامعه دامداران، تعمیم داد.

جدول شماره 12: درصد توزیع نظرهای بیمه گذاران در واحدهای دامی پیرامون عملکرد

سازمان جهاد کشاورزی و سازمان دامپزشکی در استان خراسان رضوی

پرسشها	اصلاً	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	بی پاسخ	آماره خی دو	سطح معنیداری
عملکرد کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی در زمینه اطلاعرسانی از چگونگی و زمان بیمه کردن محصولات	14/81	10/37	20/37	32/59	14/44	4/81	2/59	1/099	0/295
شیوه و زمان توزیع نهادهها از سوی سازمان جهاد کشاورزی	9/62	9/62	14/81	38/51	17/77	7/77	1/85	24/758	0/000
اطلاعرسانی کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی در زمینه مسائل فنی کشت	10/37	10	21/58	36/66	12/59	7/03	1/48	5/429	0/020

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

بیمه و
کشاورزی

سال هفتم
شماره 25 و 26
1389

جمع‌بندی و پیشنهادات

به منظور توسعه بیمه کشاورزی، انجام اقدامهای آموزشی برای ایجاد انگیزه در بیمه‌گذاران ضروری است. این آموزشها باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی، و مطالبی در آن آموزش داده شود که برای کشاورزان دارای اهمیت باشد. در این راستا کاهش ریسک و جبران خسارت، بهبود وضعیت اقتصادی خانوارها، بهبود بهره‌وری و کارایی و افزایش میزان تولید و عملکرد، از موارد مهم برای تأکید در زمینه آموزش و اطلاع‌رسانی است.

افزون بر آموزش برای ایجاد انگیزه بیمه کردن محصولات در کشاورزان، می‌باید در مورد انواع بیمه‌ها، شرایط قراردادهای بیمه‌ای، حدود مسئولیت بیمه‌گر و بیمه‌گذار و به طور کلی، مسائل اجرایی فرایند بیمه محصولات نیز، اطلاع‌رسانی انجام گیرد.

از سویی، دولتی پنداشتن تمامی کمکهای بیمه از سوی تولیدکنندگان بخش کشاورزی و آگاهی اندک آنها از شرایط بیمه تولیدات کشاورزی باعث شده است تا در عمل، شرکتهای خصوصی، از سود و منفعت این بخش، به دلیل مشکلات و دشواریهای آن بگذرند.

در این راستا، اگر شرکتهای دولتی و سازمانهای مربوط، ترتیبی فراهم آورند که بیمه کشاورزی، گسترش و تعمیق یابد، به طور حتم در دراز مدت، شرکتهای و مؤسسه‌های خصوصی نیز، وارد این بخش می‌شوند و با رقابت خود، بر کیفیت خدمات بیمه‌ای خواهند افزود.

سرانجام اینکه، با توجه به چندگانگی نهادهای تأثیرگذار بر عملکرد صندوق بیمه کشاورزی، می‌باید هماهنگی بین آنها و صندوق بیمه به گونه‌ای برقرار باشد تا بیشترین رضایت را برای بیمه‌گذاران به همراه آورد. این هماهنگیها، موارد گوناگونی همچون اطلاع‌رسانی برای چگونگی و زمان بیمه کردن محصولات، توزیع نهاده‌ها، مسائل فنی کشت، استفاده از نهاده‌ها و فناوریهای نوین و مانند آن را در بر می‌گیرد.

فصلنامه
پژوهشی

منابع

1. مهندسين مشاور و همکاران (1380)، خلاصه مقالات نشستهای سه گانه همایش بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه گذاری، صندوق بیمه محصولات کشاورزی تهران.
2. Akcaoz, H., Ozkan, B., (2005), "Determining risk sources and strategies among farmers of contrasting risk awareness: A case study for Cukurova region of Turkey" *Journal of Arid Environments*, 62.
3. COAG, (2008), Gestión de los riesgos en la explotación agraria. Coordinadora de Organizaciones de Agricultores y Ganaderos, Madrid.
4. CRED, (2008), Center for Research on the Epidemiology of Disasters. In Internet: <<http://www.cred.be/>>.
5. Dismukes, R., Bird, J.L., Linse, F., (2004), "Risk Management Tools in Europe: Agricultural Insurance", Futures, and Options", US-EU *Food and Agriculture Comparisons/WRS-04-04*. Economic Research Service, USDA.
6. EC, European Commission, (2007), "Agricultural insurance schemes". *JRC Report*, Brussels.
7. Rejda, G.(2002), Principles of Risk Management and Insurance. Addison-Wesley.
8. Vrolijk, H.C.J., Poppe, K.J& Wisman, J.H., (2007), "Volatility of farm incomes, prices and yields in the European Union" *Working Paper (WP2, Income Stabilisation)*. LEIDLO. Den Haag.
9. Smich.V & Banquet.A.E, (1996), "The demand for multiple peril crop insurance: bidance from Montana wheat farms", *American Journal of Agriculture Economics*, 78:189-201.
10. Hardaker.J.B., R.B.M., Huirne., J.R. Anderson and G.Lien. (2004), *Coping with Risk in Agriculture*, 2nd edn, CAB international, Wallingford

Study of Methods to Offer Proper Agricultural Insurance Services

Case study: Khorasan Razavi Province

Dr. N. Shahnoushi *, A. Edalatian **, H. Khaksar Astaneh ***

M. Rasoulzadeh **** & M. R. Soghandi*****

Abstract

Acceptance of agricultural insurance, like any other innovation, has always been faced with resistance of agricultural crops producers. Therefore, insurance programs should be compatible with demands of the farmers, their needs and expectations. The present research is aimed at identifying and studying methods of offering agricultural insurance services and ways of their application from different aspects. For this purpose, viewpoints of some 1000 insured farmers active in the areas of farming, livestock breeding and gardening as well as views of 110 experts of different organizations related to insurance in Khorasan Razavi Province were used. Results showed that in the opinion of the insured, fluctuations in revenue generated incentives for them to use the insurance services whereas granting loans did not encourage them to increase use of such services. But if the insurance fund could guarantee the real amount of their revenues at the time of risk, this would generate more incentives for them to use insurance services. Meanwhile, experts believe that economic factors are the most important parameters for low insurance demands. Then, motivational and facility factors, as well as thought leadership, diversity in insurance coverage, social, supervising, and educational -extensional factors, means of security and natural factors would be placed in subsequent ratings. A comparison of different types of insurance shows that full risk, income and performance would secure satisfaction of the insured more than value of production, weather, single risk and price insurance. As for the process of submitting insurance activities to the private sector, experts have assessed that insurance companies, real insurance agents, legal insurance agents, cooperative companies and public organizations are being the most appropriate.

Keyword:

Agricultural Insurance, Views, Low Insurance, Submission, Insurance Services, Insurance Types, Razavi Khorasan Province.

*Associate Professor of Agricultural Economy, Ferdowsi University of Mashhad

** Director of Insurance Services Department of Razavi Khorasan Province

***Faculty member of Economic Research Department, University Jihad of Mashhad

****Member of Economic Research Department, University Jihad of Mashhad

*****Expert of Agricultural Insurance Fund, Razavi Khorasan Province

فصلنامه
پژوهشی

